

K temu sklepu gledalca napoteva tudi gledališka uprizoritev drame, ki v izrisovanju čutno-računarske ravni medčloveških odnosov s poudarjeno verističnim prikazovanjem telesno-seksualnega mestoma ostaja samo sebi namen, še dodatno izrinja Marina in njegovo genialnost v odsotnost, v eterično breztelesnost, v brezsmiselnost. Vendar pa se zdi Marinov genij tudi telesen, tudi hotenjski, s tem pa tudi uciljen in na nek način razumen. Marino namreč slika izključno z rdečo barvo, torej z rdečo, ki zaseda široko simbolno pomensko polje, v katerem se po besedah Ide in Petra nahaja: 'energija', 'impulzivnost', 'mladost', 'zdravje', 'bogastvo', 'moč', 'izredna naravna privlačnost', 'lepota', 'oblast', 'drznost', 'toplina', 'sonce', 'nesmrtnost', 'strast', 'orgiastična energija', 'prodor', 'spoj', 'sreča'. Iz tega izhaja, da (Marinova) genialno(st), ki se kaže kot lepo, dobro, resnično, ne more biti odpoved hotenjskemu, telesnemu, temveč ga zajema, izčiščuje, nadgrajuje. Ga dviga v večnost.

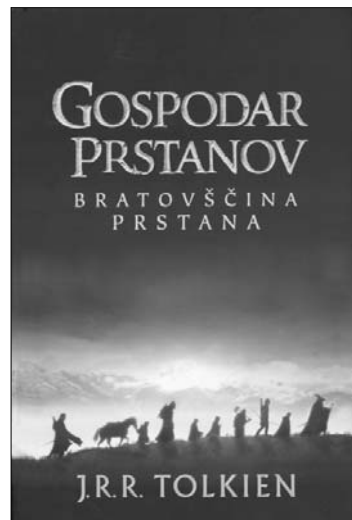
Vendar se zdi, da uprizoritev zaobide te poudarke, saj izzveni kot polom angelskega, čistega, resničnega, dobrega, lepega, in kot triumf demonične pohote, laži, računa in grdega. Pomenljivo je, da tudi zaobide avtoričin zadnji poudarek iz drame, kjer je prikazana Idina izpoved ob-

žalovanja nad lastnim lažni(vi)m življenjem, v katerem je podana možnost, da je (lahko) dotik genialnega tisti, ki čisti blato in dviga padlo. S tem pa se Pavčkova skozi svoje delo drzno dotika tiste točke, skozi katero hoče in sega onkraj. Uprizoritev pa se tej točki odpove in ostaja tostran. V grenki sprijaznenosti, ki bi se jo dalo ubesediti v tistem dandanašnji tako aktualnem: »*Ne bodimo naivni...*«

Vendar pa je *Čisti vrelec ljubezni* kljub tem nekaterim interpretativnim zastranitvam v uprizoritvi vreden ogleda, in sicer ne samo zato, ker gre pri tem za kvalitetno delo sodobne slovenske dramske produkcije. *Čisti vrelec ljubezni* je namreč drama, ki ni samo izjemna freska temne strani našega tukaj in zdaj, temveč ima še tisto nekaj več, s čimer si upa poseči še dlje. Upa govoriti o resničnem, dobrem in lepem, drzne si celo iskati rešitve, ne da bi pri tem kaj bistveno zapadala v naivnost ali ozkost. S tem pa je *Čisti vrelec ljubezni* v današnjem umetniškem iskanju resnična redkost in tako kljub (interpretativnim) potezam, pogojenih z našim iracionalno-brezsmiselnim duhom časa, vrelec novega, svežega, humornega, globokega in etičnega hkrati.

Tadeja Tratnjek

fr. Miran Špelič OFM
Smrt izza prstana
 Razmišljanja ob zadnjem delu filmske trilogije Gospodar prstanov

Ko še ni bilo komercialnih potreb, je bilo mogoče literarno delo zaključiti in narediti spodobno piko na koncu. Ne pa tako kot dandanes, ko se vedno hoče pustiti možnost za naslednji del, če bo le publika zagrabila. Slednjič človek skoraj ne ve, ali gleda soap-nadaljevanko ali resen film; ali bere strip v nadaljevanjih ali pravi roman. (Nehote mi prihaja na misel humoristično nadaljevanje Romea in Julije, ki naj bi se potem prebudila, pobegnila, se poročila in živela zelo neromantično življenje srednjega razreda s težavno hčerjo in Shakespearovim duhom, ki ju nenehno preganja. Izraelski humorist Kishon je svoje delo poimenoval Bil je škrjanec, ker se zakonca še zdaj ne moreta

zediniti o tem, katera ptica se je oglašala tisto jutro.)

S Kraljevo vrnitvijo je trilogija prispela do logičnega in vsebinskega konca, zato se nikakor ne smemo čuditi, če sta avtorja v ta del jasno vpletla tudi razmišljanje o smrti. Ta je bila resda navzoča že tudi v prejšnjih delih, vendar nikoli s tako silovitostjo in razcepljenostjo. Skušajmo slediti filmu v tem ključu.

Šele na začetku tretjega dela filma zvemo, kar je bralcem že davno znano, namreč, od kod prihaja Golum alias Smeagol, golicava in dvolična kreature, ki hlepi za prstanom in vodi junaka hobita Froda in Sama po skalovju Mordorja. Tudi on je bil namreč nekoč hobit, pokvečilo pa ga je njegovo posedovanje prstana. V pohlepu je namreč ubil prijatelja, ki je našel ta prstan, si ga potem prilastil in vedno bolj tonil v zlobi. Zaradi moči prstana sicer ni mogel umreti, je pa skoraj umrla njegova dobrota, katere odsev je bilo včasih čutiti v njegovih razklanih dialogih med svojim dobrim in slabim jazom. Zloba v njem zmaga, ko mu uspe razdeliti tudi prijatelja in Frodu nastaviti smrtno past pri pajkovski pošasti žlobi. Morilcu se na koncu slabo piše in skupaj s prstanom pade v ognjeno reko tudi sam in ga ta pogoltne.

Huda in nepričakovana smrt doleti tudi enega od sedmih zlih vladarjev, ki jih je režiser prikazal kot prazne ob-

leke. Prerokovano mu je bilo, da ga ne bo mogel umoriti noben mož; pa je to storila pogumna ženska, princesa Eowyn.

Še bolj nenavadna pa je smrt samega gospodarja prstanov, Saurona, ki ga nismo videli drugače kot oko med dvema vršacema. Očitno gre za namig na božje oko, vendar to ni bilo dobrohotno. Ko je bil v dovolj vročem ognju ognjene reke prstan uničen in je izginil ta objekt, ki je nase vlekel vsakršno zlo in s tem napajal gospodarja, se je gospodar sesedel sam vase in z njim se je zrušilo tudi vse njegovo kraljestvo z umetnimi podaniki vred. Smrt kot izničenje doleti torej samo tisto, kar je zaznamovano z zlom. Zlo namreč ne more obstati.

Samo malce drugačen pogled na smrt srečamo pri majordomu Denethorju, ki vlada v gondorski prestolnici Minas Tirith, hrepeni po prstanu, obenem pa je že obupal nad zmago dobrega. Objokuje smrt sina Boromirja in sovraži sina Faramirja, ki je preostal. Zato ga hladnokrvno pošlje v smrt. In ko ta umirajoč pride nazaj, je pripravljen oče zažgati njega in sebe. Hobit Pipin mu to prepreči, vendar se Denethor, ki so se ga plameni že prijeli, vrže z zgornje ravni mesta v globino. Smrt v sovraštvu in obupu je polna stiske in norosti.

Nadalje v zgodbi na nekaj mestih srečamo junaško

smrt bojvnika v obrambi nečesa dobrega. Takoj na začetku filma nazdravijo po bitki v spomin padlih vojščakov. Kot primer in vzor take smrti spremljamo zadnje trenutke življenja kralja Theodena. Ob njem stoji njegova posvojenka Eowyn in iz dialoga med njima je jasno, da pred Theodenom ni brezno nič, ampak srečanje s tistimi, ki so že odšli prej.

V tovrsten govor o smrti sodi tudi pogovor med veččem Gandalfom in hobitom Pipinom v nekem kotu pravljničnega mesta Minas Tirith, ki ga z vso silovitostjo napadajo sile zla. Pipin se smrti neizmerno boji in ji z grozo gleda v oči, Gandalf pa ga pomiri, ko mu odpira obzorja onstran smrti. Smrt kot prehod je potemtakem delež junakov, ki se borijo na strani dobrega.

Zelo povedno je s tega stališča tudi tisto, kar bi kdo razumel zgolj kot deus ex machina, namreč, ko vstopijo na sceno duše, užete med ta in oni svet. Nihče se jim ne more približati razen Isildurjevega dediča Aragorna, ki jih lahko odveže od kletve, ko bodo izpolnili zaprisego. Brez njihove pomoči bi težko zmagal v bitki; ko pa je bitke konec, jih odreši in duše se lahko hvaležno odpravijo v počitek. Celotisti, ki so že na pol v smrti, lahko pomagajo drugim in s tem pomagajo tudi sebi.

S smrtjo je zaznamovana tudi edina očitnejša ljubezenska zgodba, med kraljem Aragornom in vilo Arwen. Če se odloči zanj, bo izgubila vilinsko nesmrtnost in se bo morala nekoč soočiti s človeško smrtjo. In tedaj pravi, da bi bila večnost brez Aragorna zanj težja kot smrt po življenju z njim. Smrt se tukaj pokaže kot šibkejša od ljubezni.

S tem pa še ni konec prikazovanja smrti. Še neke jo lahko uzremo, čeprav to sploh ni tako očitno in jasno kot v dosedanjih primerih. Ne bi bilo smiselno, ko bi se smrt ne skušala dotakniti prstanonoša Froda. Ta šajerski hobot bi lahko živel svoje mirno hobitsko življenje, ko ne bi v njegovo življenje padel ta prstan in z njim njegovo povsem nepričakovano poslanstvo: uničiti ga v ognjeni reki v Poči Pogube sredi Mordorja. Tvegano je to poslanstvo kljub temu, da ga spremlja bratovščina prstana. Na poti ga nekajkrat čisto od blizu oplazi dih smrti. Predzadnjič, ko ga ovije v svojo pajčevino želoba in mu obraz že pokrije smrtna bledica. Vendar je vsakič bil navzoč še nekdo iz bratovščine, ki mu je v najbolj kritičnem trenutku rešil življenje. Tokrat Medo, ki je premagal nezaupanje, ki mu ga je pokazal Frodo, ki je naselil Golumu. Zadnje soočenje s smrtjo pa se dogaja na previsu nad ognjeno reko. Najprej zato, ker se ne more

takoj odločiti, da bi zagnal prstan v globino, ne more se tako zlahka odpovedati moči, čeprav je ravno od te odpovedi odvisna usoda Srednjega sveta. Če ga obdrži, bo Srednji svet propadel, premagalo ga bo Sauronovo zlo. In to bi bila posledično smrt tudi za Froda. Tega omahovanja pa je ravno dovolj, da se prikrade Golum. Začne se boj za prstan, boj na življenje in smrt. Frodo obstane na previsu, Golum in prstan strmoglavita v izničenje. Srednji svet je rešen, zlo nima več moči.

Je tu sploh še prostor za smrt? Vidimo srečno hobitsko družinico na Šajerskem, potem pa tista skrivnostna ladja, na katero se v Sivih pristanih vkrcajo vilini, ki zapuščajo Srednji svet, z njimi pa gre tudi skupina drugih, med njimi Frodo. Mar ni tudi to nekakšna smrt? Ko je opravil svoje poslanstvo, je lahko odšel; in kot nekakšna nagrada zanj je to, da je ta odhod bil bolj podoben slovesu kot pa boleči ločitvi. Odhod pravičnika je zaznamovan z mirom in izpolnitvijo.

Tolkienov pravljčni svet torej ni spregovoril le o globokih resnicah človekovega življenja, o prepletanju zla in dobrega, ampak tudi o resničnosti, ki ji je podvrženo vsako bitje, o smrti. In kakor je delo "kriptokrščansko" z ozirom na problem dobrega in zla ter odrešenja, je tako tudi z ozirom na smrt.

**Dmitrij Dmitrijevič
Šostakovič
Spomini Dmitrija
Šostakoviča, kakor
jih je slišal in uredil
Solomon Volkov**

Prevedel Branko
Gradišnik
Nova revija, Ljubljana
2002

Šostakovičevi Spomini v rodni Sovjetski zvezi oziroma v Rusiji niso nikoli izšli, zato so v slovenski jezik prevedeni po angleški izdaji. Prevod je bil pripravljen že leta 1981, vendar so iz Sovjetske zveze prišli *tovariški* glasovi začudenja, kako da se pri nas kani izdati »laž od prve do zadnje besede«. Odgovorni slovenski kolegi so signal razumeli in z natisom ni bilo nič. Nanj je bilo treba počakati dvajset let.